

Prievarta religinėse sektose: vizijos ir realybė

Santrauka

Sociologinėje literatūroje vyrauja nuomonė, jog smurtas religinėse sektose neegzistuoja. Straipsnio autorė oponuoja tokiai nuomonei ir teigia, jog smurto egzistavimo faktą religinėse sektose galima įrodyti remiantis P.Bourdieu simbolinės galios ir simbolinės prievartos koncepcija bei analizuojant pagrindinius veiksnius, nulemiančius sektų funkcionavimą. Taigi pagrindinis straipsnio tikslas – įrodyti, jog daugelio sektų veikloje naudojama prievarta.

Kasdieniniame rutiniame gyvenime galia ne visuomet perteikiama pasitelkiant atvirą, grubią fizinę jėgą ir prievartą. Daug dažniau jai suteikiama viena ar kita simbolinė forma, suteikianti tai galiai teisėtumo, kurio ji neturėtų kitu atveju. P.Bourdieu, atskleisdamas tokios galios esmę, labai vaizdžiai ir tiksliai ją vadina “nematoma”, “neatpažinta” galia. Simbolinė galia, anot P.Bourdieu, tai galia, paverčianti žmones mąstyti taip, kaip siekia įteigti tie, kurie turi galią; tikėti tuo, kuo verčia tikėti asmenys, turintys galią. Tai - galia transformuoti kitų idėjas, o pakeitus jas, pakeisti ir jų veiksmus. Vienas iš simbolinės galios realizavimo būdų – simbolinė prievarta. Tai švelni, neatpažinta ir dėl to pripažinta prievarta.

Remiantis simbolinės prievartos koncepcija bei sektų funkcionavimo ypatumų analize formuluojamos tokios išvados. Pirma, egzistuoja svarbiausios prielaidos, leidžiančios taikyti simbolinę prievartą religinėse sektose. Antra, ši prievarta yra būtina tokio tipo organizacijose. Ir trečia, jeigu toji prievarta yra būtina tokios organizacijos išlikimo sąlyga, vadinasi, jos funkcionavimas neišvengiamai paremtas mechanizmu, užtikrinančiu simbolinės galios palaikymą ir simbolinės prievartos taikymą.

Prievartos samprata

Sociologinėje literatūroje, nagrinėjančioje religinių sektų* funkcionavimo problemas, vyrauja nuomonė, jog prievarta jose neegzistuoja. Prievartos neegzistavimo tezės argumentavimas plėtojasi keliomis kryptimis:

1) pirmosios krypties šalininkai mano, jog užfiksuoti žiauraus fizinio, psichologinio ar moralinio smurto atvejai, aptinkami sektose, yra išimtiniai atvejai ir teigia, jog jie būdingi tiek sektams, tiek ir bet kuriai kitai sekuliariai, didesnei ar mažesnei, bendruomenei;

2) pagrindinę antrosios krypties nuostatą

šiuo klausimu galima perteikti teiginiu: “prievarta religinėse sektose neegzistuoja, nes patys jų nariai teigia, kad ji neegzistuoja;

3) trečiosios krypties pagrindas – “žongliravimas” *psichologinės manipuliacijos, sąmonės kontrolės, prievartos, įtikinėjimo* sąvokomis. Pagrindinė šito priežastis – pakankamai griežto, nusistovėjusio konceptinio minėtų sąvokų apibrėžtumo nebuvimas. Dėl netikslaus sąvokų vartojimo, kalbant apie sąmonės kontrolę, apsiribojama vadinamojo “25-ojo kadro metodu” ir jo taikymo sudėtingumu, psichologinė manipuliacija sugreti-

nama su paprasta apgaule, o prievarta suvokiama tik kaip atviras, žiaurus jėgos taikymas.

Visiems šiems argumentams sunku pritarti be išlygų. Juose pakankamai daug diskutuotinių aspektų. Akivaizdu, jog visas religines bendruomenes, kurias sociologinėje analizėje apibūdiname kaip sektas, negalima kaltinti prievartos naudojimu, tačiau dažnos sektos ar kulto funkcionavime išvelgiami prievartinių santykių elementai, kurie turėtų būti vadinami problemiškais ir kurie negali būti eliminuoti iš sociologų dėmesio lauko pridengus juos žmogaus teisių skraiste.

Nuomonei, jog religinėse sektose prievarta neegzistuoja, oponuoja P.Bourdieu simbolinės galios ir simbolinės prievartos koncepcija. Simbolinė galia, anot P.Bourdieu, laikytina galia, priverčianti žmones mąstyti taip, kaip siekia įteigti tie, kurie turi galią; tikėti tuo, kuo verčia tikėti asmenys, turintys galią. Tai - galia transformuoti kitų žmonių pasaulio viziją, o pakeitus jų idėjas, pakeisti ir jų veiksmus. Ši beveik magiška galia leidžia kitu būdu gauti ekvivalentą to, kas gali būti išsigyta pasitelkus jėgą (fizinę ar ekonominę) (4,170).

Kasdieniniame rutiniame gyvenime galia ne visuomet susijusi su atvira, grubia fizine jėga ir prievarta. Atvirkščiai, daug dažniau jai suteikiama viena ar kita simbolinė forma, suteikianti tai galiai teisėtumo, kurio kitu atveju ji neturėtų. P.Bourdieu, atskleidždamas tokios galios esmę, labai vaizdžiai ir tiksliai vadina ją "nematoma, neatpažinta galia". Pastarosios teisėtumą ir lemia jos nesuprastumas, neatpažintumas. Vartodamas *neatpažintumo (meconnaissance)* sąvoką P.Bourdieu teigia, kad simbolinės galios realizavimo pagrindas – bendri tikėjimai, kurie priverčia dalyvauti priklausomybės konstravimo ir galios realizavimo procese tuos, kurių priklausomybė ir yra konstruojama, kurių valia ir yra ribojama (4, 23). Taigi tie, į kuriuos yra nukreipta ši galia, patys pripažįsta tos galios bei hierarchinių santykių teisėtumą ir nemato, kad toji hierarchija yra ypatingas sociali-

nis konstruktas, realizuojantis valią tų, kurie yra šios hierarchijos viršuje. Šie teiginiai suponuoja išvadą, jog simbolinės galios esmės pažinimas remiasi prielaida apie neišvengiamą tam tikros rūšies afektyvaus bendradarbiavimo pripažinimą. Kitais žodžiais tariant, tie individai, kurie yra simbolinės galios santykių realizacijos objektas, nėra ir negali būti pasyvūs jų dalyviai. Simbolinė galia reikalauja (kaip savo sėkmės garanto) kad jie tikėtų galios teisėtumu ir teisėtumu tų, kurie ją vykdo. Taigi simbolinė galia nėra imanentiškai būdinga simbolinei sistemai. Ji apibrėžiama santykių pagrindu ir pasitelkus santykius tų asmenų, kurie vykdo šią galią ir kurie jai paklūsta.

Vienas iš simbolinės galios realizavimo būdų yra simbolinė prievarta. P.Bourdieu priešpriešina pastarąją ir atvirą, grubią prievartą. Sociologas teigia, jog tai yra švelni, nematoma, neatpažinta prievarta. Ji gali būti išgyventa kaip tikėjimas, pasitikėjimas, pareiga, skola, vaišingumas, dovana ar asmeninis lojalumas. Simbolinė prievarta gali būti realizuojama ir pasitelkiant įvairius kultūrinius veiksmus (pvz., įvairias švietimo formas). Galiausiai kalba, reikšmės bei simbolinė sistema tų, kurie turi galią, yra įperšama visiems kitiems (4, 24).

Taigi simbolinė prievarta - tai švelni, neatpažinta ir dėl to pripažinta teisėtumo prasme tų, kurių atžvilgiu ji vykdo prievartą. Ji gali pakeisti ne tik veiksmus, bet ir idėjas bei mintis.

Simbolinės prievartos naudojimą religinėse sektose atskleidžia jų veiklos ypatybių analizė.

Religinių sektų funkcionavimo ypatybės

Pagrindines religinių sektų veiklos ypatybes bei jų atsiradimo priežastis savo veikaluose gvildena B.Wilsonas, W.Bainbridge, E.Barkeris, J.Beckfordas, Ch.Glockas, M.McGuire, R.Starkas ir daugelis kitų sociologų. Jų veikaluose analizuojami įvairūs veiksniai, turintys įtakos religinių sektų funkcionavimui. Apibendrinant visus juos gali-

ma suskirstyti į dvi pagrindines grupes: motyvacinius veiksmus, paaiškinančius žmogaus atėjimo į religinę sektą motyvus, ir veiksmus, paremiančius grupės funkcionavimą.

Motyvacinių veiksmių grupėje, galima skirti kognityvinį poreikį, deprivaciją ir frustraciją. Vystymosi psichologai suaugusius žmones apibūdina ne tik kaip asmenis, galinčius abstrakčiai mąstyti, bet ir kaip turinčius poreikį racionaliai (ar neracionaliai) paaiškinti visus dalykus. „Suaugęs žmogus yra individas, kuris pradeda statyti „sistemas“ ar „teorijas“ plačiaja šių sąvokų prasme (5, 339). Dažnai šis kognityvinis poreikis yra vadinamas ideologinio saugumo poreikiu. Jis yra toks galingas, jog neretai individas yra pasiruošęs mainais už tokį ideologinį saugumą atiduoti net savo autonomiją. E.Fromas ši reiškinį yra pavadinęs „bėgimu nuo laisvės“.

Frustracija kaip vienas iš motyvuojančių veiksmių dažniausiai apibūdinama ekonominėmis kategorijomis, o deprivacija įvardinama kaip psichologinė problema. Deprivacija apibūdinama pasitelkiant *depersonalizacijos, izoliacijos, vienvatvės, anomijos* ir pan. sąvokas. Todėl laikotarpį, einantį prieš religinę konversiją, galima apibūdinti kaip sunkios, nepakeliamos demoralizacijos periodą. Žmogus darosi sumišęs, jis jaučia neviltingumą, neapykantą, pasipiktinimą, bejėgiškumą, trokšta paklusti visagalei, gero linkinčiai figūrai, galinčiai išspręsti jo problemas. Jis yra psichologinės krizės būsenoje.

Tačiau tarp daugelio išvardintų deprivacijos priežasčių pati svarbiausia, manau, yra vienvatvė. Vienatvė, reikšmingų asmeninių ryšių trūkumas, yra viena iš pagrindinių asmeninio pažeidžiamumo priežasčių. Nors vienvatvės problema sociologinėje literatūroje šiek tiek nagrinėjama, jai skiriamas nepakankamas dėmesys.

Reikšmingų saitų trūkumas yra daugelio problemų priežastis. Viena iš jų – tapatybės problema. Burtonas, išvardindamas svarbiausius žmogaus poreikius, nurodo tapatumą, artimus ryšius,

saugumą ir prasmę. Ir nors, anot Burtono, visi šie poreikiai reikalauja nuolatinio tenkinimo, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas tapatumo ir reikšmės poreikiams, kurių „spaudimas“ kriziniais gyvenimo momentais yra ypač didelis (6, 115).

Taigi visų pirma tapatumas yra giluminis žmogaus poreikis. Tapatumas yra individo savasties sampratos dalis, kuri kyla iš jo žinojimo, jog jis priklauso savo socialinei grupei, ir vertės bei emocinio reikšmingumo, kurį jis priskiria tai narystei. Tapatumo poreikis yra svarbus tiek, kiek jis svarbus individo paties savęs konstravimui ir jo egzistavimui. Todėl individai, stokoiantys reikšmingų socialinių ryšių, visų pirma susiduria su tapatybės, kuri neįmanoma be priklausymo grupei, o kartu ir savęs apibrėžimo problema. Vadinasi, tie žmonės turi poreikį, kurio patenkinimas yra tam tikra prasme jų egzistencijos klausimas. Būtent dėl šios priežasties savo vidinį prisirišimo ir reikšmės poreikį jie paverčia aktyviomis paieškomis ir atvirumu naujam savasties apibrėžimui bei pasaulio suvokimui. Šie žmonės yra tarsi *tabula rasa*, kuri prašosi, kad joje rašytų tie, kurie gali ką nors parašyti. Jie pasiruošę įteisinti rašančiojo galią jau vien dėl to, kad jis gali ką nors parašyti. Tai – neįstengiantys priešintis simbolinei prievartai žmonės. Jie yra atviri jai. Ši psichologinė būseną yra viena iš svarbiausių simbolinės prievartos taikymo sėkmės prielaidų.

Šiuo atveju tokiai pozicijai galima būtų oponuoti teigiant, jog egzistuoja daug žmonių, kurie jaučia tokią pat krizinę būseną, bet ne visi tampa sektų nariais. Papildoma sąlyga (dažnai pateikiama kaip teiginys, paaiškinantis šį argumentą) yra individo polinkis spręsti savo problemas religiniu būdu. Tai labai svarbi sąlyga, tačiau lemiantis veiksnys šiuo atveju yra socialinė aplinka, galinti arba negalinti pasiūlyti įvairius individualios krizės sprendimo būdus.

Sektos funkcionavimą paremiantys veiksniai sociologinėje ir psichologinėje literatūroje dažnai vadinami įtraukimo į sektos veiklą mechaniz-

mu. Būtent pastarasis suformuoja papildomas prielaidas simbolinei prievartai ir garantuoja simboli- nės galios palaikymą. P. Bourdieu yra pastebėjęs, jog ten, kur dominavimas palaikomas pirmiausia pasitelkiant tarpusavio santykius, o ne įvairius insti- tutus, simbolinė prievarta yra būtinas galios rea- lizavimo būdas (4, 24).

Žmogus, vedinas vienų ar kitų motyvų (daž- niausiai dar neturintis rimtų intencijų sieti savo gy- venimą su sektos veikla, o tik norintis patenkinti savo smalsumą), atėjęs į sektą jau nuo pat pirmo susitikimo tampa tam tikro įtraukimo į sektą me- chanizmo objektu. Šis mechanizmas, ar bent jau svarbiausi jo elementai, yra taikomi, kaip rodo em- piriniai tyrimai, daugumoje sektų. Jis dažniausiai vertinamas kaip psichologiškai pagrįstas ir patik- rintas naujų narių įtraukimo būdas. Tačiau šis me- chanizmas ne tik įtraukia naujus narius į sektą. Jis sukuria esminius struktūrinius santykius, leidžian- čius sektai funkcionuoti ir išlikti kaip socialinei organizacijai. Tai santykiai, kurie, viena vertus, su- kuria prielaidas simbolinei prievartai, o, kita ver- tus, - patys yra ja pagrįsti. Daugeliu atvejų būtent tokie santykiai garantuoja sektos išlikimą ir funk- cionavimą. Kokie tie santykiai, leidžiantys daryti tokią išvadą?

Jų esmę atskleidžia net ir trumpa bei pakan- kamai paviršutiniška įtraukimo mechanizmo ana- lizė. Šį mechanizmą yra aprašęs Robertsas (7, 136- 169). Vienas iš svarbiausių šio mechanizmo tiks- lų – įsipareigojimo jausmo suformavimas. Kadan- gi įsipareigojimas turi užtikrinti ir grupės narių įtraukimą, ir jų susitelkimą, ir socialinę kontrolę, galima kalbėti apie skirtingus įsipareigojimo lyg- menis, susijusius su organizacija, kitais grupės na- riais bei grupės normomis, taisyklėmis, tikėjimais. Kiekvieno lygmens įsipareigojimui formuoti nau- dojami skirtingi metodai.

Įsipareigojimas organizacijai formuojamas pasitelkus psichologinį aukos ir investicijos me- chanizmą. Žmogus beveik neišvengiamai laiko sa- vu tai, į ką jis yra įdėjęs nors dalelę savęs, jam

nelengva atsisakyti to, į ką jis yra investavęs daug savo laiko, pinigų, energijos ir pan.

Įsipareigojimo grupės nariams pagrindas yra emocinė priklausomybė. Formuojant šį įsipa- reigojimą svarbiausia yra intensyvus bendravimas su naujos grupės nariais. Iš tikrųjų tai, su kuo pir- miausia realiai susiduria grupėje dar potencialus *konvertas*, yra šiluma, emocinis palaikymas. Dau- gelis tyrimų rodo, jog sektos stengiasi papildyti savo gretas būtent vienišais, nusivylusiais ir ieš- kančiais prasmės žmonėmis. Pirmas dalykas, kurį tokie žmonės patiria atėję į sektą, – tai nauji, žen- kliai besiskiriantys savo dėmesingumu santykiai. Pagrindinis įtraukimo į sektą mecha- nizmo elemen- tas ir yra artimų ryšių sukūrimas. Tai, kas daugelį sektos narių sieja su grupe, ir yra visų pirma prisi- rišimas prie kitų.

Žmogus, kuris į religinę bendruomenę at- ėjo vedinas artimų ryšių ir emocinės paramos po- reikio, neužilgo pradeda grupės narius laikyti arti- mais ir reikšmingais žmonėmis, pradeda save su- vokti kaip tos grupės dalį. Jis ima tapatintis su grupe. Tapatinimasis su grupe yra dar viena, labai reikšminga simbolinės galios taikymo prielaida, ta- čiau apie tai bus šnekama vėliau.

Identifikacija su grupe suformuoja ir norą bū- ti mėgiamu bei gerbiamu toje grupėje. Dėl to žmo- gus turi gerbti taisykles, egzistuojančias toje grupė- je. Tai yra viena iš įsipareigojimo grupės vertybėms, normoms ir tikėjimams prielaidų.

Sociologinėje ir psichologinėje literatūro- je, skirtoje religinės konversijos problemoms, tei- giama, jog žmogus priima (jeigu priima) religinės grupės normas, vertybes ir tikėjimus todėl, kad jis yra įtikinamas jų teisingumu. Šis teiginys pakan- kamai argumentuotas. Tačiau kaip vyksta tas įti- kinėjimas? Įtikinimo proceso analizė leidžia teig- ti, jog tai, ką P. Bourdieu vadina simboline prie- varta, ir yra šio proceso pagrindas.

Įtikinėjimo procese dažniausiai naudojami du metodai. Pirmasis – tai pažeminimas. Pažemi- nimas – labai efektyvi prievartos priemonė (prie-

vartautojo geidžiamo rezultato pasiekimo atžvilgiu). Nagrinėjama atveju pažeminimo pagrindas – nuolatinis kartojimas ir įrodinėjimas, jog tu esi blogas, nuodėmingas, beviltiškas, bevertis ir už tai būsi nubaustas. Ką atvirai pasakoja įvairių sektų nariai, yra taikomas viešo visų savo nuodėmių išpažinimo metodas. Vykstant šiam procesui lygiagrečiai teigiama, kad tik šioji grupė gali padėti išspręsti tavo problemas, nes tik jos tikėjimai atskleidžia tikrąją išeitį ir tiesą. Tai paaiškina ne tik svarbiausius asmens angažavimosi grupės tikėjimui motyvus, bet ir antrąją įsipareigojimo grupės normoms prielaidą – žmogus jaučiasi skolingas grupei, kuri padeda jam ir nieko už tai nereikalauja. Įsipareigojimas grupės normoms – tai tarsi skolos gražinimas. Bet, kaip teigia P.Bourdieu, tai ir yra simbolinė prievarta.

Vertės stygiaus ir pažeminimo jausmo pripažinimas paaiškina ir tai, kodėl šie žmonės su neginčijamu lojalumu paklūsta grupės lyderiui. Suformuoti beviltiškumo, vertės stygiaus jausmai yra svarbūs grupės atžvilgiu. Kai žmonės esti įtikinti dėl savo nereikšmingumo, jie yra nuolankūs ir lengvai paklūsta savo lyderiui. Grupės reikšmės suabsoliutinimas lemia jos transcendenciją individo atžvilgiu. Ji tampa svarbesnė už individą. Pripažindami savo bereikšmiškumą ir grupės transcendentškumą, jie pripažįsta ir grupės bei jos lyderio dominavimo teisėtumą, o kartu ir simbolinės galios, kuri iš esmės yra vienintelė galia, kurią turi religinės sektos lyderis ir kuria jis gali naudotis, teisėtumą.

Šioji prievarta ir jos taikymo padariniai suformuoja sąlygas antrojo įtikinimo metodo taikymui. Pasitelkus P.Bourdieu sąvoką ji galima pavadinti *orakulo efektu*.

P.Bourdieu rašo, jog tai, kas sukuria žodžių galią, įstengiančią palaikyti, sunaikinti ar pakeisti žmogaus mintis, tikėjimus, pasaulio viziją, yra tikėjimas tų žodžių ir tų, kurie sako juos, teisėtumu. Vieni žodžiai patys savaime negali sukurti šio tikėjimo. Orakulo efektas yra tai, kas leidžia kalbė-

tojui (mūsų atveju grupės lyderiui) išgauti iš grupės įgaliojimą valdžiai. Valdžiai, kurią jam suteikia grupė tam, kad jis vykdytų pripažintą spaudimą, simbolinę prievartą kiekvieno grupės nario atžvilgiu (4, 212). Kokių būdu religinės grupės lyderis, kuris iš esmės ir yra pagrindinis religinio diskurso subjektas, gauna šiuos įgaliojimus? Čia jis ir pasinaudoja vadinamuoju orakulo efektu. Pastarąjį realizuoja du svarbiausi bendravimo grupėje manipuliavimo – susiliejiimo su grupe ir tiesos uzurpavimo – principai.

Kaip jau buvo minėta, pats įtraukimo į religinę grupę mechanizmas, žmogaus poreikiai, kurių vedinas jis į ją atėjo, suponuoja žmogaus tapatinimąsi su ta grupe. Tačiau jeigu asmuo esti grupės, kuriai jis priklauso, dalis, jeigu toji grupė apibrėžia žmogaus tapatybę, jeigu ji nusako, jog kažkas yra, pvz., tikras krikščionis, tikras išrinktasis ar pan., šis žmogus iš tikro turi tik vieną galimybę – paklusti šiai grupei. Orakulo efektas remiasi ir grupės transcendencijos fenomenu. Todėl svarbiausias šiuo atveju religinės grupės lyderio uždavinys – susiliesti su grupe. (Nors formaliai dauguma sektų teigia, jog jos neturi lyderio, akivaizdu, kad tai yra būtent formalus teigimas.) Todėl pirmasis lyderio žingsnis – pasakyti “Aš esu todėl, kad yra grupė”, “Aš egzistuoju tik dėl grupės”. Valdžios uzurpavimas yra būtinai kuklus ir padorus. Kad pasisavintų grupės valdžią, lyderis turi identifikuoti save su grupe, “ištirpti” grupėje, kuri suteikia jam valdžią. Jis turi “padovanoti” savo asmenybę grupei. Tačiau, kaip rašo P.Bourdieu, “kai aš tampa Niekuo – ir dėl to, kad aš sugebu tapti Niekuo, “ištirpinti save, pamiršti save, pašvesti paaukoti save, – aš tampa Viskuo. Aš esu niekas, tik Dievo ar žmonių atstovas, o tie, kurių vardu aš kalbu yra viskas ir šiuo pagrindu aš esu viskas” (4, 211). Tie, kas yra viskas, gali prievartauti kitus, savo noru priimančius tą prievartą.

Tiesos uzurpavimo proceso pagrindinė sąlyga – padaryti save būtinu. Apie tai rašo F.Nietzsche’ė savo veikale *Antikristas* (8, 167). Kad pa-

daryti save būtinu, labai svarbu sukurti sunkumą ir įrodyti, jog niekas kitas negali išspręsti šio dalyko geriau už tave (pavyzdžiui, religinių sektų atveju teigiama, jog niekas kitas negali geriau suprasti, interpretuoti tam tikrų religinių tiesų, suprasti kelio į išsivadavimą ir pan.). Religinis lyderis priskiria sau sakralias užduotis ir monopolizuoja tokias sąvokas kaip *Tiesa*, *Dievas*, *išsivadavimas* ir pan. Jis paverčia jas sinonimais. Kieno? Savęs. „Aš esu Tiesa“. Tiesos uzurpavimas yra pagrindinis simbolinės prievartos šaltinis ir, kaip teigia P.Bourdieu, „prievarta yra dalis orakulo efekto“ (4, 212).

Išvados

Pagrindinių veiksmų, nulemiančių sektų funkcionavimą, analizė leidžia suformuluoti tokias išvadas. Pirma, egzistuoja svarbiausios prielaidos, leidžiančios taikyti simbolinę prievartą sektose. Antra, ši prievarta yra būtina tokio tipo socialinėse organizacijose. Ir trečia, jeigu tokia prievarta yra būtina organizacijos išlikimo sąlyga, vadinasi, jos funkcionavimas turi būti paremtas mechanizmu, užtikrinančiu simbolinės galios palaikymą ir simbolinės prievartos realizavimą. Motyvuojančių veiksmų analizė pagrindžia pirmąją išvadą, grupės funkcionavimą paremiančių - dvi kitas.

Simbolinės prievartos diskursas, kad ir koks teorinis jis beatrodytų iš pirmo žvilgsnio, vis tik suponuoja praktinės šios problemos sprendimo galimybės viziją. Pastaroji turi būti siejama su pagrindiniais religinių sektų funkcionavimą lemiančiais veiksniais – žmogaus poreikiais (tapatumo, artimų ryšių bei reikšmės), kurie tampa svarbiausiu jo įsitraukimo į sekto veiklą motyvu bei tiesos uzurpavimo fenomenu.

Vargu ar išvis įmanoma išvengti simbolinės prievartos. Mes dažnai pasirenkam vieną ar kitą

asmenį, kurio galios teisėtumu patikim, kurio simboliškai prievartai pasiduodam. Tačiau, kalbant apie religines sekas, pagrindinis šios problemos aspektas yra tas, kiek netradiciniuose religiniuose judėjimuose dalyvaujantys žmonės žino, kas yra simbolinė prievarta, kiek ir kada ji galima bei kokios jos pasekmės. Todėl sektų atveju labai svarbi yra informacija. Ne tendencinga, gąsdinanti, bet pagrįsta ir argumentuota.

Negalima teigti, jog visų naujų religinių judėjimų, o ypač jau tapusių denominacijomis, veikla suponuoja socialine prasme nevienareikšmiškus padarinius. Dažnai pripažįstamas jų terapeutinis (socialine ir psichologine prasme) poveikis. Tačiau žinomi ir priešingi atvejai. Todėl žmogus turi turėti teisę rinktis: kaip, koku būdu ir kur jam tenkinti reikšmingus savo poreikius, apie kuriuos kalbėjome, o visuomenė privalo pasiūlyti pasirinkimą. Labai dažnai tie beišėjantys žmonės blaškosi tol, kol koku nors būdu nepatenka į sektą. Dažniausiai jie tiesiog neturi arba nežino kito pasirinkimo.

Visuomenės funkcionavimo mechanizmas numato įvairius būdus daugeliui socialinių problemų spręsti, padėdamas invalidams, vaikams iš probleminių šeimų, ligoniams, žmonėms, turintiems priklausomybės problemų, vienišiams žmonėms, negalintiems pasirūpinti savimi. Tačiau ar pakankamai dažnai sociologų dėmesio centre atsiduria vienvėsi problema? Ar pakankamai dažnai ir garsiai sakom, jog vienvėsi – svarbi socialinė problema? Ar stengiamės ją spęsti? Vargu ar mes galime pasakyti, kad turime šios problemos sprendimo strategiją ir visuomet galim padėti žmonėms, susidūrusiems su ja.

Sektos kalba ten, kur visuomenė, pamiršdama socialinio bendrumo formų įvairovės būtinumo problemą, tyli. Sektų atsiradimas – tai balta pirštinė, iššūkis, mestas visuomenei, į kurį ji vis dėlto turi atsakyti.

Išnašos

* Vartodama sąvoką "sekta" remiuosi klasikine sociologine religinių organizacijų klasifikacijos koncepcija, skiriančia tokius pagrindinius jų tipus: bažnyčią, denominaciją, sektą/kultą. Vartodama *sektos* sąvoką noriu pabrėžti tai, jog egzistuoja skirtumas tarp naujų religinių judėjimų (NRJ), kurių santykiai su visuomene nėra

pakankamai pozityvūs – dažnai jie neigia pagrindines visuomenėje priimtas vertybes (tai yra vienas iš pagrindinių sektų kaip religinių organizacijų bruožas), ir tų NRJ (dažniausiai jau tapusių denominacijomis), kurių santykiai su visuomene nėra negatyvūs.

Literatūra:

1. McGuire M.B. *Religion: The Social Context*, Wadsworth Publishing Company, 1987.
2. Veidas, 1999, 06,03.
3. Kuznecovienė J. *Church and State in Lithuania*. - European Journal for Church and State Research, 1999 Vol. 6, p. 205-217.
4. Bourdieu P. *Language and Symbolic Power*, Harvard University Press. 1991.
5. Inhelder B. Piaget J. *The Growth of Logical Think-*

- ing from Childhood to Adolescence*, New York: Basic Books, 1958.
6. Beit- Hallami B. Argyl M. *The Psychology of Religious Behaviour, Belief and Experience*, Routledge, 1997.
7. Roberts K.A. *Religion in Sociological Perspective*, The Dorsey Press, 1984.
8. Nietzsche F.W. *The Antichrist*. Harmond – Sworth. Penguin, 1968.

Įteikta 2000 11 03

Pateikta spaudai 2000 12 16

Jolanta Kuznecovienė
Sociologijos katedra, VDU
Donelaičio 52, Kaunas